

nye egyik kulcsszereplő lehet.” A tanulmány keretében különben a szerző részletesen ismerteti nemcsak a szlovákiai iskola-rendszert – ezen belül a magyarnyelvű oktatás helyzetét –, de a szlovákiai magyarság létszámát, területi elhelyezkedését és az új szlovákiai közigazgatási beosztással kapcsolatos sérelmeket is.

Az utolsó tanulmány a Vajdasággal, pontosabban a vajdasági pedagógusképzéssel, annak magyarnyelvű vonatkozásaival foglalkozik, ismertetve azt a történelmi folyamatot is, amelynek következtében a jelenlegi helyzet kialakult (*Mészáros Szécsényi Katalin*: „A pedagógusképzés megreformálásának szükséges irányai a Vajdaságban”). A most folyó oktatási reform nagy vonalakban közelíti a vajdasági iskolarendszert az európaihoz, de a magyarnyelvű tanárok képzését nem oldja meg, hiszen a tanárképzés nyelve szerb (kivéve a magyar nyelv- és irodalmi szakot). Az előző tanulmánytól eltérően Európa-iskolák indítására a Vajdaságban nem lát lehetőséget,

ezt nem javasolja, mert a feltételek nem érettek erre.

*

Az érdekes, információ-gazdag kötetet, a kiváló tanulmányokat végigolvasva bizonyos kérdések is felmerülnek az emberben a kiadvánnyal kapcsolatban. Ilyen pl., hogy miért éppen a Felvidékről és a Vajdaságról ill. oktatásügyükről készült tanulmány, miért nem esik szó e vonatkozásban pl. Erdélyről. Véletlen? A szerkesztő ill. a kutatási program nem terjedt ki az egész Kárpát-medencére? Vagy a szóban forgó kisebbségi régiók csak példák?

A másik ilyen, hogy a Bevezető említést tesz arról, hogy – feltehetőleg a program keretében – felkerestek breton és baszk kisebbségi iskolákat és az olvasó várja, hogy az ott szerzett ismeretek és tapasztalatok valamelyik tanulmányban fel fognak bukkanni. De sajnos nem így van! Ezeket bizonyosan valamelyik más kiadványban kell keresnünk.

Berényi Dénes

Törzsök Erika: Kisebbségek változó világban

Carpathian Foundation, Kolozsvár, 2003. 272 lap

A kisebbségek kérdése – mindenféle kisebbségé, de főleg a nemzeti, etnikai kisebbségeké – kétségkívül világszerte előtérbe került az utóbbi évtizedekben, de különösen 1990 óta. Nemzetközi egyezmények, ajánlások is jelzik ezt, de talán még inkább az egyre erőteljesebben jelentkező civil kezdeményezések. Ilyen szempontból sokat változott a helyzet a II. világháború óta, amikor egy, a kiadványban idézett politikai ENSZ megalakulása alkalmából a következő kijelentést tette: „Uraim, félreértik a helyzetet. Nem az a feladatunk, hogy megvédjük a kisebbségeket, hanem az,

hogy magunkat védjük meg a kisebbségektől.” Ezzel szemben: „A kommunizmus összeomlásával megváltozott a helyzet. Még a nemzetközi fórumokon is mintegy kisebbségi konjunktúrának lehetünk tanúi. Egyrészt jogilag kötelező, másrészt jogilag ugyan nem, de politikailag kötelező nemzetközi dokumentumok születtek, amelyek a kisebbségi jogokat az emberi jogok szerves részének tartva kiemelték a belügyekbe nem avatkozás elve alól, és a nemzetközi együttműködés kereteibe tartozóként kezelik”.

A kiadvány ismertetésére térve: az 1990-es évek elejétől 2003-ig különböző újságok-

ban, folyóiratokban megjelent cikkek, konferenciákon tartott előadások, egyes alkalomokra készült tanulmányok gyűjteményéről van szó. Ezek bizonyos szempontok szerint csoportosítva kerülnek közlésre, ilyenek a „Történelmi tanulságok”, „A régiók Európa felé” vagy az „Integráció és vallás”. Ezek a csoportok mintegy fejezetekként is felfoghatók: hét ilyen található a könyvben. Az előszót Göncz Árpád volt köztársasági elnök írta, kiemelve, hogy „...a könyv... a magyar nemzetközösség immár több mint nyolc évtizede legsúlyosabb gondjával foglalkozik”.

A „fejezetek” közül a legproblematisabb formailag – az egyébként leghosszabb, összesen 25 interjút tartalmazó – „Együttműködés és akarat” című. Problematikus, mert nem világos, hogy miért kerültek egyáltalán ebbe a kötetbe. Törzsök Erika volt a „riporter”? Egyébként, minden interjú előtt fel van tüntetve, hogy ki a „kérdezett”. Ennek ellenére nemegyszer egyértelműnek látszik, hogy a „kérdezett”, vagyis az interjú alany, nem az aki fel van tüntetve, hanem Törzsök Erika.

Az írások tartalmáról szólva azok első sorban politikai természetűek. Ezt természetesen kell tartanunk, hiszen a szerző pártpolitikus, az SZDSZ kisebbségi szakértője, aki a Horn-kormány idején kormányzati feladatot is vállalt. Magáról írja: „En

egykori gazdaságszociológusként és jelenlegi kisebbségi politikusként közelítem meg a témát”. Ezzel természetesen nincs ellentétben, hogy komoly elismerést érdemlő tudományos igényű dolgozatot is találunk a gyűjteményben. Különösen ilyen a „Határon átnyúló gazdasági tevékenység a magyar-román határ menti régióban” című. Ebben arról a kutatásról számol be, amelynek keretében a határ két oldalán 200-200 magyar és román vállalatot kerestek fel jelen és jövő együttműködésekre vonatkozó kérdéseket tartalmazó kérdőívvel.

Meg kell említenünk, hogy a kiadványban szereplő tételek (cikkek, tanulmányok stb.) jó része ma már inkább „történelmi érdekességű” dokumentumként fogható fel. Ugyanakkor azonban számos olyan megállapítást is találunk bennük, amelyek túlmutatnak a pártkötöttségeken, és bármilyen pártállású politikusok számára – de a kérdéssel tudományos megközelítésben foglalkozók részére is – megfontolásra érdemesek. „Ki kell lépni abból a trendből, melynek során Magyarország és a kelet-európai országok megkésett nemzetállami törekvései újból és újból a kultúrfőlény ideológiájával akarják az I. világháború után létrejött országokban egymás népeit nemlétezőnek vagy eltüntetendőnek tekinteni”.

Berényi Dénes

Várostarténelmi források. Erdély és a Partium a 16–19. században

Szerkesztette: Papp Klára, Gorun-Kovács György és Jeney-Tóth Annamária. Debrecen, 2005. 397 lap

Az önálló Erdély és Partium történelmi gyökereit – Szapolyai János királyságát – kutatta a fiatalon elhunyt Barta Gábor. Az ő munkásságára és tanári tevékenységére emlékezik az a Debrecenben most szerveződő kutatócsoport – *Bogdándi Zsolt, Dáné Ve-*

ronka, Gorun-Kovács Blanka, Gorun-Kovács György, Jeney-Tóth Annamária, Kun Enikő, Lévai Anikó, Pakó László, Pál Judit, Papp Klára, Tóth Orsolya –, melynek tagjai sajtó alá rendeztek és kiadtak egy kötetre való forrást a koraujkori erdélyi és par-